

تحلیل کتاب علوم سوم ابتدایی (ارتباط تصویر با متن نوشتاری)

رضا شیرازی^۱، فاطمه قاسمی^۲، سامیه نظری^۳، سیدابوالفضل شیخ^۴

^۱ کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دبیر ریاضی و مدرس دانشگاه فرهنگیان استان گلستان

^۲ کارشناسی رشته آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول

^۳ کارشناسی رشته آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول

^۴ کارشناسی رشته آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول

چکیده

پژوهش حاضر به تحلیل محتوای ارتباط بین تصاویر و متن کتاب درسی علوم تجربی پایه سوم ابتدایی در سال تحصیلی در ایران پرداخت است.

روش: روش پژوهش توصیفی از نوع تحلیل محتوا می باشد جامعه آماری این پژوهش شامل تصاویر کتاب علوم تجربی پایه سوم در سال تحصیلی ۹۶_۹۷ می باشد حجم نمونه برابر با حجم جامعه انتخاب گردیده است.

یافته ها: در بررسی کتاب علوم تجربی پایه سوم ابتدایی ملاحظه می شود که از مجموع ۱۱۲ صفحه آموزشی، تصاویر ۸۵ صفحه از کتاب نسبت به متن هماهنگ و ۱۳ تصویر با متن نوشتاری هماهنگی چندانی ندارد که از این تعداد تصاویر ۲۴ صفحه بدون فن تاکید و ۶۱ صفحه با فن تاکید تشخیص داده شده است.

نتیجه گیری: با توجه به یافته های بدست آمده می توان بیان کرد که میزان ارتباط تصاویر با متن نوشتاری نسبت به کل تصاویر زیاد است که در حدود ۶/۸۶ از کل صفحات کتاب تصاویر هماهنگ با متن دارند پس معلمان باید با شناسایی تصاویر ناهماهنگ پیام اصلی آنها را برای دانش آموزان مشخص نمایند.

واژه های کلیدی: تحلیل محتوای ارتباطی، کتاب درسی، متن نوشتاری، تصاویر، فن تاکید

مقدمه:

امروزه نظام آموزشی به عنوان یک ابزار مهم و اساسی در رشد و توسعه همه جانبه کشورها شناخته می‌شود بنابراین رشد، تحول، اصلاح و بهبود کمی و کیفی، آن از جمله مباحث بسیار مهم هر کشور است نظام آموزشی فعلی کشور، یک نظام متمرکز و برنامه درسی آن منحصر به کتاب درسی که در کل کشور استفاده می‌شود. دوره ابتدایی از جمله مهمترین دوره های نظام آموزشی است زیرا زمینه شکل گیری شخصیت و رشد همه جانبه افراد در آن فراهم گردیده و مناسب ترین فرصت برای تحصیل و یادگیری و رشد استعدادهاى کودک است محتوای برنامه درسی وسیله ای است برای رسیدن به اهداف آموزشی (بحرینی و همکاران، ۱۳۹۳)

محتوای برنامه درسی از نظر نقشی که در تحقق اهداف برنامه درسی بازی میکند از اهمیت خاصی برخوردار است هر محتوا برای ارائه دیگران نیازمند ابزار و وسایلی است این ابزار و وسایل را رسانه می نامند. یکی از پرکاربردترین و مهمترین رسانه های آموزشی در رسانه های آموزشی کشورهای مختلف جهان کتاب درسی است.

کتاب درسی یکی از مهمترین مراجع و منابع یادگیری دانش آموزان در هر نظام آموزشی است و در ایران نیز یکی از مهم ترین نقش ها را در برنامه های درسی ایفا می کند به عبارت دیگر، در ایران بیشتر فعالیت های آموزشی در چارچوب کتاب درسی صورت می گیرد و بیشترین فعالیت ها و تجربه های آموزشی دانش آموز و معلم حول محور آن سازماندهی می شود (معروفی و یوسف زاده، ۱۳۸۸)

یونسکو (۲۰۰۵) در تعریف کتاب درسی می نویسد کتاب درسی، وسیله ای اصلی یادگیری است که برای دستیابی به مجموعه ی خاصی از نتایج آموزشی طراحی شده و از متن تصویر یا متن و تصویر تشکیل شده است. و به طور سنتی، مجموعه چاپی مجلد است که آسان سازی توالی فعالیت های یادگیری را هدایت و راهنمایی می کند. کتاب های درسی به خاطر اهمیت زیادی که در تعیین محتوا و خط مشی، آموزشی دارند، کانون توجه دست اندرکاران آموزش و پرورش می باشد. (حنجری هرندي ۱۳۹۱)

نقش محوری کتاب های درسی موجب شده تا به طور مستمر همه روزه توسط معلمان و شاگردان مورد استفاده قرار بگیرند و حتی گاهی اوقات به عنوان تمام برنامه درسی مورد تاکید معلم باشند امروزه اهمیت کتاب درسی به عنوان یک عنصر اساسی در برنامه های درسی و وسیله ای که در صورت جذاب بودن، امکان یادگیری را افزایش میدهد، آشکارتر شده است. (نوریان ۱۳۹۳)

اما متأسفانه کتابهای درسی به اندازه اهمیت و نقش آن در فرایند یاددهی _ یادگیری مورد توجه قرار نگرفته است. همان گونه که گود از عدم توجه جدی معلمان به تجزیه و تحلیل کتاب های درسی انتقاد کرده و می گوید به نظر می رسد معلم بیشترین وقت کلاسش را به کار با کتاب درسی اختصاص می دهد ولی به ندرت اقدام به تجزیه و تحلیل سواد درسی می نماید در حالی که این کار ضروری است. نوعی از تحلیل که برای برنامه ریزان درسی، مولفان و تصمیم گیرندگان برنامه های درسی دوره تحصیلی ابتدایی بسیار مفید و ضروری است تحلیل محتوا است.

یعنی نوعی از تحلیل که کمک می کند تا مفاهیم، اصول، انگیزه ها نیازها، نگرش ها و کلیه اجزای مطرح شده در محتوای آموزشی و پرورشی کتاب ها مورد بررسی علمی و عملی قرار گرفته و با اهداف برنامه درسی مقایسه شوند. تحلیل محتوا در تحقیق اجتماعی روز به روز اهمیت بیشتری پیدا می کند دلیل آن امکاناتی است که برای تحلیل منظم اطلاعات و اظهار

نظریه‌های عمیق تر و پیچیده تر مثل گزارش مصاحبه‌های نیمه رهنمودی عرضه کند. روش تحلیل محتوا، یا دست‌کم برخی گونه‌های آن وقتی که موضوع کار آن از مواد ارزشمند تهیه شده باشد (عابدی و عریضی سامانی، ۱۳۸۲) بهتر از هر روش تحقیق دیگری اجازه می‌دهد تا دقت عمل روش‌شناختی و ژرژانگری را معمولاً به آسانی به دست نمی‌آید به شیوه هماهنگی برآورده سازد.

تحلیل محتوای کتاب‌های درسی، برای توصیف رسانه آموزشی کتاب و آگاهی از میزان تاثیرگذاری آن در فرایند یاددهی-یادگیری تاثیرات آشکار و پنهان در فراگیران و شناخت واقعیت‌های اجتماعی است. نوعی از تحلیل محتوا، تحلیل محتوای ارتباطی است این تحلیل محتوا یکی از روش‌های پژوهشی است که می‌توان با استفاده از آن به بررسی چگونگی ارتباط تصاویر با متن نوشتاری، اهداف و تمرین‌های کتاب درسی پرداخت. کتاب درسی یک رسانه آموزشی طراحی شده است علاوه بر این که بخش‌های مختلف آن چون اهداف، دروس و تمرین‌ها دارای یک ارتباط منطقی هستند عناصر و اجزای تشکیل دهنده دروس نیز باید از هماهنگی و ارتباط منطقی برخوردار باشند بین متن نوشتاری و تصویری ارتباطی منطقی وجود داشته باشد. (نوریان، ۱۳۹۳)

نکته دیگری که در کتاب‌های درسی مورد توجه قرار می‌گیرد هماهنگی بین متن و تصویر است با توجه به اینکه درصدی از معلمان کشور به عنوان آموزگار پایه سوم در حال خدمت هستند و در روند تدریس کتاب علوم سوم بعضی از تصاویر را نا هماهنگ با متن گماشتند با این وصف نگارندگان در این پژوهش به دنبال پاسخ به این سوال هستند که محتوای یک کتاب جدید علوم تجربی پایه سوم دوره ابتدایی تا چه میزان به ارتباط بین تصاویر و متن درس پایبند بوده است؟ مخصوصاً به دلیل تغییر ساختاری و محتوایی کتاب علوم سوم ابتدایی اهمیت این تحقیق بیش از پیش احساس می‌شود.

تصاویر کتاب‌های درسی نقش مهمی در انتقال مفاهیم و ارزش‌ها به فراگیران دارد کودک از طریق چشم، بیشترین یادگیری و ارتباط با مفاهیم و اشیا و دنیای پیرامون خود را انجام می‌دهد. به این می‌توانیم اهمیت تصویرسازی برای آموزش درس پی برد، تصاویر کتاب درسی به سبب به وظیفه‌ای که دارند با یک خصوصیات ویژه نیز داشته باشند علاوه بر فهماندن هرچه بیشتر مفاهیم اهداف کتاب دانش آموز می‌تواند در علاقه مند کردن آنها را به مطالعه کتاب درس نقش شاگردی داشته باشد همانطور که میدانیم کتاب‌های درسی سال‌های اولیه تحصیلی نسبت به سال‌های بالاتر تصاویر بیشتری دارند که این موضوع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا کودک در این مقاطع تحصیلی نسبت به سایر مقاطع توانایی خواندن و نوشتن چندانی ندارد به همین دلیل ارزش آموزشی تصویر در این مقاطع بیشتر است.

تصاویر بر حسب کارکردهایشان به دو نوع کلی تقسیم می‌شوند: تصاویر تزئینی و تصاویر آموزشی.

تصاویر تزئینی: تصاویری است که صرفاً برای جلب توجه فراگیران استفاده می‌شود و هیچ ارتباطی به مفاهیم متن دارد این تصاویر بر انگیزه‌ها و احساسات دانش‌آموزان تاثیر دارد اما ارزش آموزشی چندانی ندارد. در عوض تصاویر آموزشی به دلیل اینکه اطلاعات مربوط به متن را در اختیار خواننده قرار می‌دهند به طور مستقیم یادگیری را تسریع و تقویت می‌کنند تصاویر آموزشی خود به سه نوع تقسیم می‌شوند: باز نمودی، سازمانی، و توضیحی. تصاویر باز نمودی: تصاویری است که مفهومی را که درصدد بیان آن هستیم به طور مستقیم نشان می‌دهد برای مثال اگر زیر تصویری که یک دوچرخه را نشان می‌دهد کلمه دوچرخه نوشته شود آن تصویر، تصویری باز نمودی به شمار می‌آید.

تصاویر سازمانی: ارتباط بین دو یا چند مورد را بیان میکند تصویری که ارتباط بین قسمتهای مختلف یک دوچرخه را بیان می‌کند نمونه از تصاویر سازمانی است. آخرین نوع تصاویر طبقه بندی سایر، تصاویر توضیحی است تصاویر همانطور که از

اسمشان پیداست چگونگی کار کرده سیستم را توضیح می دهد برای مثال تصاویری که چگونگی تنظیم صدای تلویزیون را نشان می دهد جز این طبقه بندی نیست.

پیشینه تحقیق:

با توجه به ویژگی های عصر کنونی که انسان با انفجار اطلاعات و توسعه فناوری مواجه است نظام آموزش و پرورش وظیفه دارد برنامه های آموزشی و درسی علوم را به نحوی ساماندهی کند که همه توانایی های شناختی و شخصیتی دانش آموزان رشد کرده و با بهره گیری از مزایای علوم و فناوری، توانمندی های لازم را برای رویارویی با تحولات جدید کسب نماید.

بررسی روند تغییر کتاب های علوم تجربی ابتدایی نشان داد در کتاب های جدید سعی شده است تا دانش آموزان از طریق کاوشگری، آزمایش و تحقیق، مفاهیم را فرا گیرند و با شناسایی مسائل، تشکیل فرضیه، جستجوی اطلاعات و تحلیل نتایج به تفکر خلاق دست یابند شواهد فراوانی نشان می دهند که متاسفانه این امر تحقق نمی شود و بسیاری از فراگیران خردسال نمی توانند به موجوداتی فعال، خلاق و مولد تبدیل شوند.

نتایج آزمون هایی مانند تیمز نشان می دهد که عملکرد دانش آموزان ایران در درس علوم تجربی، ریاضی و دروس ابتدایی مناسب نبوده و بیشتر دانش آموزان توانایی پاسخگویی به سوالات کاربردی، قضاوتی و ترکیبی را ندارند.

در تحلیلی که توسط حج فروش (۱۳۸۰) پیرامون کتاب های علوم انجام گرفته چنین نتیجه گیری شده است که وجود پیشنهاداتی مبنی بر طرح مطالبی درباره پرورش مهارت ها، وجود سوالات یا فعالیت هایی که دانش آموزان را در موقعیت های مبهم و خلاقیت برانگیز قرار دهد، وجود سوالات و فعالیت های که یافتن پاسخ و حل آنها مستلزم به کارگیری مراحل کاوشگری، پژوهش و حل مسئله، تفکر نقاد، تفکر واگرا و پردازش اطلاعات باشند، نشان دهند. نیاز به مطالبی از این قبیل در کتاب های علوم تجربی دوره ابتدایی است. همچنین بررسی های انجام شده نشان داد که متن کتب علوم تجربی دوره ابتدایی از ضرایب درگیری مطلوبی برخوردار نیستند و در اکثر موارد ضریب حاصله نشان ارائه غیرفعال متن کتب می باشد. همچنین تصاویر و نمودار های کتب علوم تجربی نیز دارای ضرایب مطلوبی نبوده و به صورت غیر فعال ارائه شده اند. لیکن پرسش ها و تکالیف آخر فصل از لحاظ ارائه فعال در وضع بهتری قرار گرفته اند.

همچنین سیدی (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی چهارم ابتدایی بر اساس تکنیک ویلیام رومی و مقایسه محتوای کتاب بر اساس هدف های رفتاری حیط شناختی علوم پرداخت است که نتایج حاکی از آن است که کتاب علوم از لحاظ متن به روش نیمه فعال و در حد متوسط از لحاظ تصویر به روش غیرفعال طراحی شده است همچنین قاسمی و جهانی (۱۳۸۷) در ارزیابی اهداف و محتوای علوم تجربی از دیدگاه الگوی آموزشی خلاقیت پلسک، نیز ضعیف بودن ضریب درگیری دانش آموزان و کم توجهی به آموزش خلاقیت و مهیا ساختن شرایط برای پرورش خلاقیت در دانش آموزان نشان داد.

روش پژوهش:

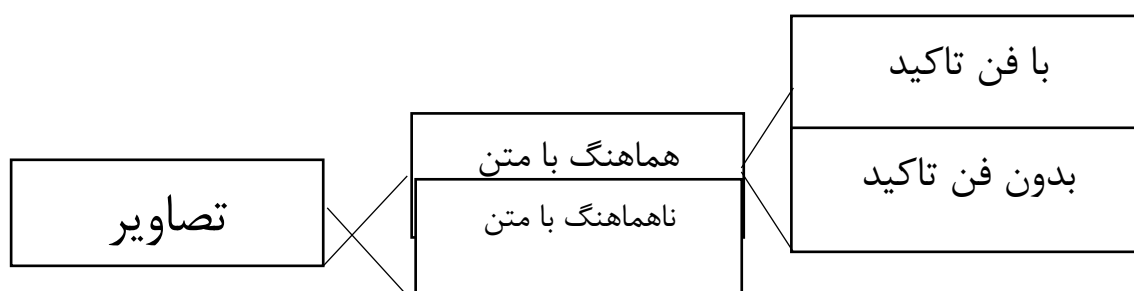
روش تحقیق در این پژوهش، تحلیل محتوای ارتباطی می باشد، تحلیل محتوای ارتباطی یکی از روش های پژوهشی است که می توان با استفاده از آن به بررسی چگونگی ارتباط تصاویر با متن نوشتاری، اهداف و تمرین های کتاب درسی پرداخت. واحد ثبت در این تحقیق، تصویر است واحد ثبت به بخش معنی داری از محتوا اطلاق می گردد که برای انجام تحلیل کتاب درسی، از محتوا انتخاب شده و در طبقه مربوطه قرار داده می شود و سپس مورد شمارش قرار میگیرد. (نوریان ۱۳۹۳)

بنابراین تصاویر هماهنگ و ناهماهنگ با متن مورد شمارش قرار میگیرند، روش شمارش در این تحقیق وجود و عدم وجود است. پس تصاویر بر اساس وجود و یا عدم وجود هماهنگی با متن نوشتاری مورد شمارش قرار میگیرند. مقوله بندی در این تحقیق نیز به یک طبقه بندی در طبقه ای دو سطحی تنظیم می گردد.

الف) تصاویر هماهنگ با متن نوشتاری، تصاویری که چه دارای فن تاکید باشند و چه نباشند در یک گروه قرار می گیرند.

ب) تصاویر ناهماهنگ با متن نوشتاری تصاویری که پیام آنها با متن نوشتاری، هماهنگ نیست و به دو گروه تقسیم می شوند: تصاویر دارای فن تاکید و تصاویر بدون فن تاکید.

منظور از ویژگیهای تصویر است که توجه فراگیران را به پیام اصلی تصویر جلب می کنند مثال تفاوت در اندازه، رنگ متفاوت، شکل قاب متفاوت، علائم ویژه و...

نمودار شماره ۱

نا هماهنگ	هماهنگ		کد (صفحه)	درس
	بدون فن تاکید	با فن تاکید		
		✓	۹	۱
		✓	۱۰	۱
✓			۱۱	۱
		✓	۱۲	۱
%۲۵	۰	%۷۵	-	-
	✓		۱۴	۲
		✓	۱۵	۲

✓			۱۶	۲
	✓		۱۷	۲
		✓	۱۸	۲
%۲۰	%۴۰	%۴۰	-	-
		✓	۲۰	۳
		✓	۲۱	۳
		✓	۲۲	۳
		✓	۲۳	۳
		✓	۲۴	۳
		✓	۲۵	۳
	✓		۲۶	۳
.	%۱۴/۲۸	%۸۵/۷۱	-	-
	✓		۲۸	۴
		✓	۲۹	۴
		✓	۳۰	۴
✓			۳۱	۴
		✓	۳۲	۴
		✓	۳۳	۴
		✓	۳۴	۴
%۱۴/۲۸	%۱۴/۲۸	%۷۱/۴۲	-	-
	✓		۳۵	۵

		✓	۳۶	۵
		✓	۳۷	۵
		✓	۳۸	۵
		✓	۳۹	۵
		✓	۴۰	۵
	✓		۴۱	۵
✓			۴۲	۵
✓			۴۳	۵
	✓		۴۴	۵
%۲۰	%۳۰	%۵۰	-	-
	✓		۴۵	۶
	✓		۴۶	۶
		✓	۴۷	۶
✓			۴۸	۶
	✓		۴۹	۶
		✓	۵۰	۶
	✓		۵۱	۶
		✓	۵۲	۶
		✓	۵۳	۶
%۱۲	%۴۴	%۴۴	-	-
	✓		۵۴	۷

✓			۵۵	۷
		✓	۵۶	۷
	✓		۵۷	۷
		✓	۵۸	۷
		✓	۵۹	۷
		✓	۶۰	۷
		✓	۶۱	۷
		✓	۶۲	۷
		✓	۶۳	۷
		✓	۶۴	۷
%۹	%۱۹	%۷۲	-	-
		✓	۶۵	۸
✓			۶۶	۸
		✓	۶۷	۸
✓			۶۸	۸
%۵۰	.	%۵۰	-	-
		✓	۶۹	۹
		✓	۷۰	۹
	✓		۷۱	۹
		✓	۷۲	۹
	✓		۷۳	۹

✓			۷۴	۹
	✓		۷۵	۹
		✓	۷۶	۹
		✓	۷۷	۹
%۱۱/۱	%۳۷/۵	%۶۲/۵	-	-
		✓	۷۸	۱۰
✓			۷۹	۱۰
✓			۸۰	۱۰
✓			۸۱	۱۰
	✓		۸۲	۱۰
		✓	۸۳	۱۰
% ۵۰	%۳۳/۴	%۶۶/۶	-	-
		✓	۸۴	۱۱
		✓	۸۵	۱۱
		✓	۸۶	۱۱
	✓		۸۷	۱۱
	✓		۸۸	۱۱
✓			۸۹	۱۱
		✓	۹۰	۱۱
✓			۹۱	۱۱
% ۲۵	%۳۴/۴	%۶۶/۶	-	-

مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی

دوره ۸، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۱، صفحات ۱۳۶-۱۲۳

		✓	۹۲	۱۲
		✓	۹۳	۱۲
	✓		۹۴	۱۲
		✓	۹۵	۱۲
		✓	۹۶	۱۲
		✓	۹۷	۱۲
	✓		۹۸	۱۲
		✓	۹۹	۱۲
		✓	۱۰۰	۱۲
.	%۲۲/۲	%۷۷/۷	-	-
		✓	۱۰۱	۱۳
	✓		۱۰۲	۱۳
	✓		۱۰۳	۱۳
		✓	۱۰۴	۱۳
		✓	۱۰۵	۱۳
✓			۱۰۶	۱۳
		✓	۱۰۷	۱۳
		✓	۱۰۸	۱۳
		✓	۱۰۹	۱۳
% ۱۱/۱	%۲۲/۲	%۵۵/۵	-	-
		✓	۱۱۰	۱۴

	✓		۱۱۱	۱۴
		✓	۱۱۲	۱۴
۰	٪۳۳/۳	٪۶۶/۶	-	-

جدول شماره ۱

جدول کلی درصدگیری

ناهماهنگ	هماهنگ		درس
	بدون فن تاکید	با فن تاکید	
٪۲۵	۰	٪۷۵	۱
٪۲۰	٪۴۰	٪۴۰	۲
۰	٪۱۴/۲۸	٪۸۵/۷۱	۳
٪۱۴/۲۸	٪۱۴/۲۸	٪۷۱/۴۲	۴
٪۲۰	٪۳۰	٪۵۰	۵
٪۱۲	٪۴۴	٪۴۴	۶
٪۹	٪۱۹	٪۷۲	۷
٪۵۰	۰	٪۵۰	۸
٪۱۱/۱	٪۳۷/۵	٪۶۲/۵	۹
٪۵۰	٪۳۴/۴	٪۶۶/۶	۱۰
٪۲۵	٪۳۴/۴	٪۶۶/۶	۱۱
۰	٪۲۲/۲	٪۷۷/۷	۱۲
٪۱۱/۱	٪۲۲/۲	٪۵۵/۵	۱۳
۰	٪۳۳/۳	٪۶۶/۶	۱۴

جدول شماره ۲

اهمیت ارتباط تصویر با متن:

کتاب درس یک رسانه آموزشی طراحی شده است علاوه بر اینکه بخش های مختلف آن چون اهداف دروس و تمرین ها دارای یک ارتباط منطقی هستند عناصر و اجزای تشکیل دهنده درس نیز باید از هماهنگی و ارتباط منطقی برخوردار باشند. معمولا محتوای دروس به وسیله متن نوشتاری و یا تصویر ارائه می شوند بنابراین شایسته است بین متن نوشتاری و تصویری، ارتباط منطقی وجود داشته باشد. نکته دیگری که در کتاب های درسی مورد توجه قرار بگیرد هماهنگی بین متن و تصویر است این هماهنگی از دو جنبه است: ۱ (آنچه که توسط تصویر گفته می شود باید کاملاً با متن تطابق داشته باشد چنانچه اگر گفته شده باشد خانه ای نزدیک جنگل قرار دارد باید خانه ای در نزدیکی جنگل تصویر شده باشد. پس صفت مشخصه تصاویر مطابقت آنها با نوشته متن است زیرا تصاویر کامل کننده متن هستند و برای توضیح بیشتر متن به کار گرفته می شوند از این رو درستی و سازگاری آنها با متن ضروری است. ۲ (عامل دیگری که می تواند در هماهنگی متن و تصویر موثر باشد نزدیکی مکانی بین متن و تصویر است به طوری که وقتی متن خواننده می شود تصاویر مربوط به متن در همان صفحه آماده باشد تصویر گر باید به خواننده کمک کند که متن را یقیناً روی خود تجسم کرده و بفهمد در واقع تصاویر باید منعکس کننده احساس یا فکر بیان شده در متن باشد.

جامعه آماری تحقیق:

جامعه و نمونه آماری پژوهش، کتاب علوم تجربی پایه سوم دوره ابتدایی در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ است. به این ترتیب کل کتاب درسی علوم تجربی پایه سوم ابتدایی به لحاظ، تاثیراتی که روی فکر دانش آموز می گذارد که میزان ارتباط بین تصاویر و متن آن مورد بررسی و تخیلی قرار گرفته است. ویژگی های تصویر آموزشی: الف) معتبر بودن تصویر تاثیر یک تصویر خوب آن را به یک رسانه آموزشی قدرتمند تبدیل میکند. بنابراین بسیار مهم است، تاثیراتی که روی فکر دانش آموزان می گذارد کاملاً صحیح و دقیق است. این بدان معنی است که یک عکس یا تصویر نقاشی شده، باید هم تاثیر حقیقی بر ذهن شاگرد باقی گذارد و هم در جزئیات دقیق باشد. برای این منظور تصویر باید به جای اینکه تک و منحصر بفرد باشد، تصویر عادی باشد. ب) داشتن علائمی برای درک بهتر تصاویر خوب آموزشی معمولا برای درک صحیح از اطلاعاتی مانند: اندازه، رنگ و حرکت اشیاء غیر آشنا ب شاگردان از موضوعات آشنا کمک میگیرند مثلاً برای نشان دادن اجسام کوچک آن ها را در کف دست یا کنار سکه نمایش می دهند. همچنین رنگ و علائم می توانند کمک های ارزشی در تفسیر و توجیه طراحی ها انجام دهند. حرکت با استفاده از علائمی در تصاویر ساده نشان داده میشود، مثلاً وزش باد را در ارتباط با پرچمی که برافراشته شده است، نشان می دهند. ج) کیفیت تصاویر از خصوصیات کیفی ای که تصاویر کوثر دارا می باشند، عبارتند از: ترکیب خوب، رنگ آمیزی موثر و برجستگی تصویر. منظور از ترکیب شکل کلی تصویر است، یعنی توازن تصویر از محور کلی، موقعیت و جهت خطوط و استفاده از نور و سایه و رنگ است. رنگ دومین عامل تعیین کننده یک تصویر خوب است و رنگ ها باید حقیقی و طبیعی باشند. از طرف دیگر، تصویر باید برجستگی داشته باشد، به طوری که وقتی ب آن می نگرید آنچه را در تصویر می بینید در یک سطح نباشند، بلکه اشیا و افراد از زمینه تصویر برجسته تر دیده شوند.

بحث و نتیجه گیری:

از آنجایی که تصاویر از جمله پرکاربردترین رسانه های آموزشی هستند و نیز برخی معتقدن بهتر است عکس بیشتر برای کتاب علوم به کار گرفته شود، زیرا عکس سندیت بیشتری دارد و فاصله ای با واقعیت موجود ندارد و پس از پذیرش آن از طرف دانش آموز آسان تر است در این تحقیق مشخص شد که حدود از تصاویر کتاب درسی علوم تجربی پایه سوم ابتدایی به صورت ناهماهنگ با متن نوشتاری آورده شده اند و بدون فن تاکید نیز می باشد بر این اساس معلم باید هنگام تدریس، پیام اصلی تصاویر مذکور را برای دانش آموزان تعیین کنند صفحاتی در این کتاب وجود دارد که تصاویر آن هماهنگی چندانی با متن و مفهوم آن ندارد این نوع از صفحات با تصاویر ذکر شده صفحه را شامل می شود و اکثر تصاویر این بخش بدون فن تاکید می باشند بدون فن تاکید بودن تصاویر این امر را می طلبد تا علاوه بر معلمان برنامه ریزان درسی نیز توجه بیشتری به نگارش دوباره این متون و یا تصاویر مندول فرمایند اما مطابقت ذکر شده بیانگر آن است که در کتاب مورد بررسی در مجموع تصاویر با متن نوشتاری هماهنگی کامل را دارند به طور کلی نتیجه می شود که در حدود ۲۰۴٪ از صفحات کل کتاب، شامل تصاویر مرتبط با متن نوشتاری می باشند که این نقطه قوت کتاب می باشد اما کتاب علوم تجربی پایه سوم ابتدایی خالی از ضعف و اشکال نیست طبق این تحلیل و بررسی می توان گفت نقطه ضعفی که می توان برای این کتاب اشاره کرد توزیع نامتناسب و ناهمگون این تصاویر در کل صفحات و فصول کتاب می باشد در بعضی از صفحات تصاویر متعددی آورده شد اما در بعضی صفحات با توجه به متن تصاویر کمتری استفاده شده است. همچنین کل کتاب دارای ۱۱۲ صفحه آموزشی می باشد که از این تعداد ۲۴ تصویر مربوط به تصاویر بدون فن تاکید ناهماهنگ و تصاویری که هماهنگی کامل ندارند ۶۱ تصویر با فن تاکید مربوط به آن بخش از تصاویری از هماهنگی کامل ندارد البته این بدان معنا نیست که از تصاویر نوع دیگر استفاده نشده است از تصاویر هماهنگ دارای فن تکلیف و بدون فن تاکید نیز استفاده شد استفاده کرده است از این نظر می توان میزان انسجام و هماهنگی به خصوص در تصاویر از نوع هماهنگی در کتاب را خوب ارزیابی کرد. در کل نتایج پژوهش نشان دهنده آن است که اکثر تصاویر واحد های تحلیل کتاب علوم تجربی پایه سوم از نظر پرورش مسئله پژوهش محوری درگیری یادگیرنده فعال کردن دانش آموزان شرایط مطلوبی دارد و به صورت هماهنگ به این مهارت ها پاسخ داده است.

منابع و مأخذ:

۱. مجرینی بروجنی، مجید و همکاران (۱۳۹۳) بررسی میزان رعایت اصول علمی تدوین محتوا در درس تفکر و پژوهش پایه ششم، سال نهم، شماره ۲
۲. جعفری هرنندی، رضا (۱۳۹۱) تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره ابتدایی به لحاظ میزان توجه به مباحث محدودیت، مشرق موعود، شماره ۲۰، صص ۱۲۲_۱۰۷
۳. حبیبی بردبری، رضا و احمد رئیسی شیخ ویسی و علی زمان محمدی (۱۳۹۶)، تحلیل محتوای ارتباط بین تصاویر و متن نوشتاری کتاب درسی علوم تجربی پایه ششم ابتدایی، فصلنامه پویا در آموزش علوم تربیتی و مشاوره، دوره سوم
۴. رضوانی، روح الله (۱۳۸۹)، تحلیل محتوا، پژوهش، سال دوم، شماره اول
۵. سیدی، محبوبه (۱۳۸۹) تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پایه چهارم ابتدایی بر اساس تکنیک ویلیام رومی و مقایسه محتوای کتاب بر اساس هدف های رفتاری حیطة شناختی علوم، مجله تازه های پژوهشی در برنامه ریزی درسی، سال اول، شماره اول، صص ۶۴_۴۹
۶. عابدی، احمد و سید رضا عزیزی سامانی (۱۳۸۲) تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره ابتدایی بر حسب سازه انگیزه پیشرفت، نوآوریهای آموزشی شماره ۹، صص ۵۴_۲۹
۷. نوریان، محمد (۱۳۹۳) راهنمایی علمی و تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره ابتدایی، چاپ چهارم، تهران، شورا معروفی، یحیی و محمد رضا یوسف زاده، تحلیل محتوای کتاب های درسی در علوم انسانی، چاپ اول، نشر روشن، سپهر دانش
۸. هارلن، وین (۱۳۹۰) نگرشی نو بر آموزش علوم تجربی در دوره ابتدایی، ترجمه شاهده سعیدی، تهران، انتشارات مدرسه معروفی
۹. کاظمی، زهرا (۱۳۹۹) مدل غنی سازی درس علوم تجربی دوره ابتدایی برای یادگیری و رشد مهارت های شناختی دانش آموزان، پژوهش های علوم انسانی، سال پنجم، شماره ۲۷، صص ۶۶_۳۷